

Dagny Juel-Przybyszewska

Urodzona w 1867 roku w Kongsvinger w Norwegii, zmarła tragicznie w 1901 w Tyflisie (obecnie Tbilisi, stolica Gruzji), norweska pisarka, tłumaczka i pianistka, muza berlińskiej i krakowskiej bohemy artystycznej końca XIX wieku.

Stanisław Przybyszewski, pisarz, legendarny programowy przywódca Młodej Polski (polskiego *fin de siècle'u*), poznał wszechstronnie wykształconą, zbuntowaną przeciw mieszczańskiej pruderii, wrażliwą na piękno sztuki i magnetyzująco piękną Dagny Juel w Berlinie w 1893 roku, w czasie kiedy była muzą norweskiego malarza Edvarda Muncha i kończyła burzliwy związek ze szwedzkim dramatopisarzem Augustem Strindbergiem. Ślub wzięli 18 sierpnia 1893 roku. Przez pięć lat żyli między Berlinem a Kongsvinger. W Norwegii spotykali się z Henrikiem Ibsenem i Knutem Hamsunem, Dagny tłumaczyła na język norweski niemieckojęzyczne utwory męża. Niedostatek, jakiego zaczęli doświadczać po 1896 roku, spowodował decyzję o przeniesieniu się jesienią 1898 roku wraz z dwójką dzieci do Krakowa.

Cyganeria artystyczna dawnej stolicy Polski adorowała obrosłą legendą parę – ekscentryczny Przybyszewski, który objął redakcję krakowskiego „Życia”, najważniejszego polskiego pisma literacko-artystycznego tamtych czasów, hipnotyzował i fascynował młodych pisarzy i artystów swoją indywidualną estetyką i filozofią, jego żona stała się muzą malarzy i poetów. Miłość do niej bywała powodem desperackich kroków młodych artystów i stała się przyczyną śmierci samej Dagny. Została ona zastrzelona przez jednego ze swoich adoratorów w hotelu w obecnej stolicy Gruzji.

Legenda norweskiej Aspazji (mądrej i wrażliwej na sztukę żony Peryklesa – taki przydomek przyłgnał do niej już w latach berlińskich) fascynuje kolejne pokolenia pisarzy i historyków literatury. Z ważnych obcojęzycznych książek poświęconych pisarce warto wymienić: *Dagny. Dagny Juel Przybyszewska. The Woman and the Myth* Mary Kay Norse (Seattle, Londyn, 1991) i *Dagny Juel. Tro, håp og undergang* Roara Lishaugena (Oslo, 2002). Historię związku Dagny Juel i Stanisława Przybyszewskiego przedstawia polsko-norweski film *Dagny* z 1976 roku w reżyserii Haakona Sandøya (absolwenta Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej w Łodzi) z Lise Fjeldstad i Danielem Olbrychskim w rolach głównych.

Obraz polskiego życia artystycznego przełomu XIX i XX wieku jest niepełny bez przybliżenia wizerunku Dagny Juel-Przybyszewskiej – jej portrety są reprodukowane w licznych pracach na temat tego okresu.

W zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie znajduje się fotografia gabinetowa zrobiona w Sztokholmie około 1895 roku, a pierwszy raz opublikowana w pośmiertnym wydaniu dramatu Dagny *Kiedy słońce zachodzi...*, który ukazał się w przekładzie Stanisława Przybyszewskiego w Warszawie w 1902 roku.

Na uwagę zasługuje też charakterystyczny młodopolski portret Dagny Przybyszewskiej, rysowany ołówkiem na kartonie, sygnowany atramentem: *Dag[ny] Przybyszewska rysowała z pamięci Maryla Wolska 1902*. Autorką portretu była poetka i malarka, której twórczość wyrasta z tego samego okresu artystycznego, z którym związana była bohaterka jej rysunku.